

Queers

&

Kønsmønstre

Om dette undervisningsmateriale

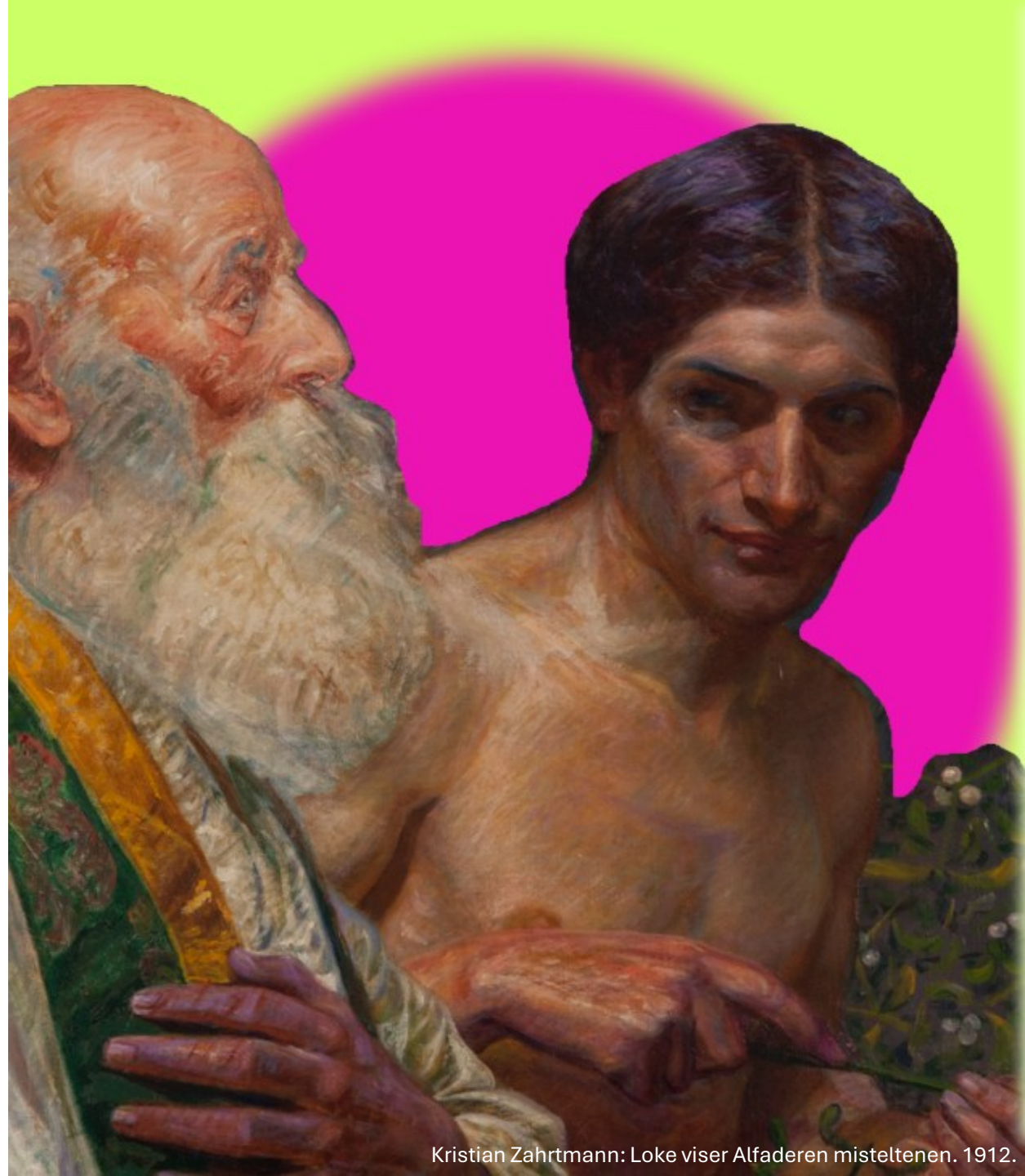
Dette undervisningsmateriale sætter fokus på kunstnere fra perioden omkring Det Moderne Gennembrud, som på den ene eller den anden måde var queer i forhold til den tids normer.

Danmarks tidlige LGBT+-historie er et meget underbelyst emne, som vi på Den Hirschsprungske Samling ønsker at bidrage til at bringe frem i lyset.

Materialet ønsker, gennem historiefortælling, oplæg til diskussion og opgaver, at præsentere eleverne for de danske queer-kunstnere Bertha Wegmann og Kristian Zahrtmann, samt andre vigtige danskere fra den tidlige LGBTQ+-danmarkshistorie.

Materialet egner sig til fagene billedkunst, historie, samfundsfag og dansk for udskolingen.

Dette materiale virker forberedende og skal bruges *inden* et besøg på Den Hirschsprungske Samling.

Kristian Zahrtmann: Loke viser Alfaderen misteltenen. 1912.

INDHOLD

1. Homoseksuel i 1800-tallets Danmark
2. Da en bøsse blev til en bøsse – kort fortalt!
3. Diskrete kvinder og fordømte mænd
4. Lesbisk – ikke en ”rigtig” seksualitet
5. Queer – [adjektiv] el. [substantiv]
6. Kahoot
7. Opgave
8. Kilder
9. Værd at vide
10. Ordensregler

Constantin Hansen:
Prometheus danner mennesket
af ler. U.å.

HOMOSEKSUEL

I 1800-TALLETS DANMARK

**Før 1860'erne fandtes begrebet
homoseksualitet slet ikke officielt.**

**Mennesker, der forelskede sig i nogen af
samme køn, havde ikke rigtig et ord for det og
hørte ikke rigtig til nogen steder i samfundet.**

**Mange homoseksuelle accepterede, at deres
seksualitet blev set som en sygdom. Det
gjorde de for at få emnet anerkendt som
noget, der faktisk eksisterede, og som man
kunne tale åbent om.**

**Senere begyndte nogle at se homoseksualitet
som noget medfødt – altså en naturlig forskel
mellem mennesker, ligesom at nogle har blå
øjne og andre grønne. Det var stadig en
minoritet, men ikke noget man burde betragte
som sygdom eller noget kriminelt.**

Klassediskussion: Hvorfor tror I,
at man dengang mente, at
homoseksuelle var psykisk syge?

Er der grupper, som i dag tilhører
LGBT+, som af nogle bliver kaldt
psykisk syge? I så fald hvilke?

Hvad synes I om det?

B
Ø
S
S
E
!

Klassediskussion: Hvad tror I, det gør ved et menneske at blive kaldt et nedladende ord, der handler om deres seksualitet eller hudfarve? Har I selv oplevet, at den slags ord er blevet brugt om jer eller om nogen, I kender? Hvordan følte det?

Tal videre om hvad der kan ske, hvis den gruppe, som ordet handler om, begynder at bruge ordet om sig selv. Hvilke fordele kan der være ved at gøre det?

Da en bøsse blev til en bøsse – kort fortalt

Ordet *bøsse* kan betyde flere ting. Det kan være en beholder, et gevær – og et ord for en mand, der forelsker sig i mænd. Man ved ikke helt, hvordan ordet fik den sidste betydning, men mange mener, at det hænger sammen med gamle geværer og den måde, de blev ladet på.

Ordet blev brugt om homoseksuelle mænd i Danmark allerede i 1855. Det er faktisk ældre end ordet *homoseksuel*, som først kom i 1869.

Ordet "bøsse" for en mand, som tiltrækkes af mænd, er første gang kendt i et offentligt skrift i Danmark i 1855, i en artikel i tidsskriftet "Uglen" fra 27. juli, som omtaler en besynderlig sag om bortførelse af bøsser fra Nürnberg til Rusland, fordi der angiveligt "slet ingen bøsser vare sammesteds".

Årsagen til denne russiske begejstring for at importere homoseksuelle mænd er ukendt, og med tanke på vore dages homofobiske Rusland kan man "more" sig lidt over, at der tilsyneladende dermed er tale om en selvskabt "plage".

I mange år blev *bøsse* brugt som et nedsættende og sårende ord. Men i 1970'erne begyndte bøssebevægelsen at tage ordet til sig og give det en mere positiv betydning. I dag bruger nogle det om sig selv, mens andre stadig synes, det kan være svært eller ubehageligt at bruge.

Der har gennem tiden været mange forskellige ord for homoseksuelle mænd – både neutrale og meget nedladende. Det viser, at sproget ændrer sig, og at ord kan få ny betydning over tid.

Som med andre ord, der før i tiden blev brugt som skældsord om en minoritet, er det en god idé som udgangspunkt ikke at bruge ordet, medmindre man selv tilhører den minoritet, som ordet henviser til.

Diskrete kvinder og fordømte mænd

I mange århundreder var homoseksualitet ulovlig i Danmark. I Christian V's Danske Lov fra 1683 stod der, at seksuel omgang "mod naturen" kunne straffes med "bål og brand" - altså dødsstraf. I praksis blev der dog kun givet få domme, fordi det var svært at bevise, hvad folk lavede, når de var alene, og når det, der foregik var med samtykke. I 1866 blev straffen ændret. Nu kunne man i stedet blive sendt i forbedringshus, hvor man måtte arbejde som straf i mellem otte måneder og seks år.

Omkring 1890 begyndte man at se homoseksualitet som en sygdom i sindet. Derfor blev straffen for homoseksualitet ofte mildere, end hvad loven fra 1866 ellers tillod. Lovene ramte næsten kun homoseksuelle mænd, fordi man dengang ikke mente, at kvinder havde nogen seksualitet, medmindre den rettede sig mod en mand. Derfor blev det betragtet som mindre problematisk, når to kvinder levede sammen i et diskret forhold.

Klassediskussion: Hvad siger det om datidens syn på kvinder, at kvinder som levede sammen som par kunne gå "under radaren", fordi man ikke mente, at kvinder havde en decideret seksualitet, medmindre den rettede sig mod en mand?

Malerne Marie Luplau (1848-1925) og Emilie Mundt (1842-1922) med deres adoptivdatter Carla. Luplau og Mundt mødte hinanden på Vilhelm Kyhns private tegne- og maleskole for kvinder i 1872. I 1877 flyttede de sammen på Frederiksberg, hvor de senere åbnede deres egen tegneskole for kvinder. I 1890 adopterede parret datteren Carla Mundt-Luplau. **Foto: Det Kgl. Bibliotek**

Lesbisk – ikke en "rigtig" seksualitet

Selve ordet stammer fra den græske ø Lesbos, hvor digteren Sappho skrev kærlighedsdigte til kvinder i oldtidens Grækenland.

I 1920'erne i Danmark begyndte ordet "lesbisk" at blive brugt om homoseksuelle kvinder.

Før det brugte man typisk mere generelle ord som "homoseksuel" eller andre mere medicinske betegnelser.

I praksis tog det lang tid før kvinder selv brugte ordet om sig selv; mange fortællinger fra første halvdel af 1900-tallet viser, at man slet ikke havde et klart ord for det. Et andet ord, man brugte om homoseksuelle kvinder i slut 1800-tallet, var ordet "tribade".

Relationer mellem kvinder har eksisteret og været beskrevet meget længe, men i Danmark – ligesom i resten af Europa – blev de sjældent omtalt eksplicit før slutningen af 1800-tallet.

Kvinder blev ofte overset eller betragtet som mindre seksuelle, så deres forhold blev ikke altid opfattet som "rigtig seksualitet". Omkring 1890-1900 begyndte danske og europæiske læger og forskere at tale om "kvindelig homoseksualitet" som et fænomen. Så man kan sige, at den moderne bevidsthed om lesbiske kvinder opstår i Danmark omkring år 1900. Man brugte dog fortsat længe beskrivelsen "romantiske venskaber" om kvinder, der var i et forhold med hinanden.

LEBBE

NINA

I 1883 skriver forfatter Otto Martin Møller en lille, men vigtig roman med titlen "Nina".

Romanen handler om den fiktive karakter

Nina Von Hohenfels.

Nina beskrives med adjektiver, sammenligninger og væremåder, der er skiftevis traditionelt maskuline og traditionelt feminine.

Nina bærer på en hemmelighed, nemlig at hun er tiltrukket af kvinder, og dette gør hende til den formentligt første lesbiske karakter i dansk litteraturhistorie.

Klassediskussion: Hvorfor tror I, at det var så svært for datidens samfund at forstå, at kvinder godt kunne forelske sig i andre kvinder? Hvorfor tror I, at det ikke blev set som en "rigtig seksualitet"?

Queer

[adjektiv] el. [substantiv]

Bøjning: -, -s

Oprindelse: fra det engelske *queer* (sær, underlig)

Betydning:

Queer er et ord, man kan bruge på flere måder – både om køn og seksualitet, og om personer.

Queer kan være en måde at tænke på køn og seksualitet, hvor man ikke følger samfundets idé om, at der kun findes to køn.

Det betyder, at man stiller spørgsmål ved kønsroller og idéen om, at mænd og kvinder altid skal passe sammen på bestemte måder. For mange handler queer også om en livsstil, hvor man ikke følger faste regler for køn, kærlighed, sex og forhold.

Queer kan også beskrive en person, som ikke accepterer, at der kun findes to køn, at heteroseksualitet er "normalen", eller at man kun kan være mand eller kvinde.

Nogle queerpersoner vil heller ikke sætte en bestemt label på deres køn eller seksualitet, og de kalder sig derfor bare queer.

I dag bruges queer også ofte som et fællesord for alle, der hører til seksuelle og kønsminoriteter.

KAHOOT

Frem til slutningen af 1800-tallet var kønsrollerne, og synet på seksualitet, præget af kristendommens regler og traditionelle normer.

Det var først i slutningen af 1800-tallet, i den periode man i dansk kunsthistorie kalder **Det Moderne Gennembrud**, at der begyndte at ske større forandringer i samfundet på det område.

Men hvor meget ved I egentlig om *Det Moderne Gennembrud*?

Test jeres viden, ved at spille denne **KAHOOT!**

OPGAVE

Sammenlign kunstnerne, når I ser deres værker på

Den Hirschsprungske Samling:

- **Formål:** Se ligheder og forskelle.

I skal sammenligne disse to kunstnere:

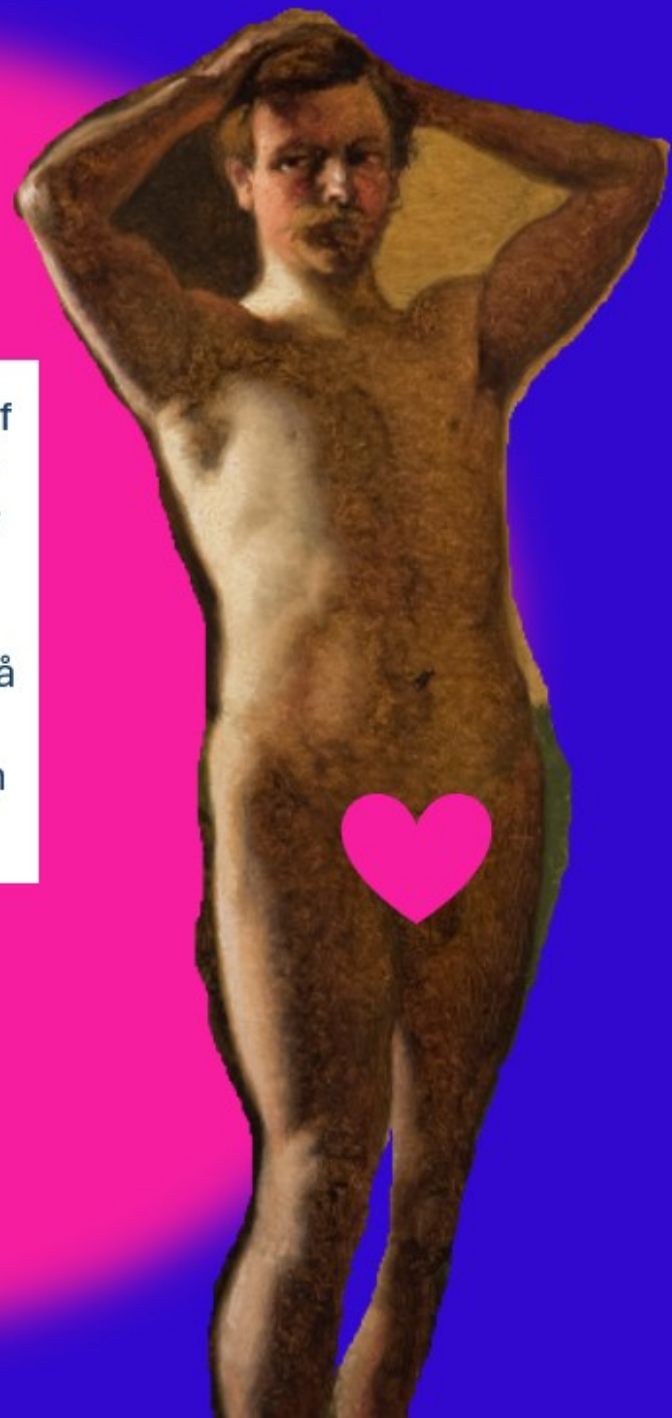
- Kristian Zahrtmann
- Bertha Wegmann

Arbejdsspørgsmål

- Hvad er forskelligt i deres måde at male mennesker på?
- Hvordan bruger de farver og komposition?
- Hvem maler de? Venner, familie, historiske personer etc.?
- Hvad fortæller billederne om køn og/eller identitet?

Ekstraopgave: Vælg et værk af enten Bertha Wegmann eller Kristian Zahrtmann, når du er på Den Hirschsprungske Samling, som du gerne vil arbejde videre med hjemme på skolen.

Tag et godt foto af det med din telefon (uden blitz).

KILDER

Litteratur:

Lars Henriksen og Chantal Al Arab: *Bøssernes Danmarkshistorie 1900-2020*. Forlaget 28B. 1. udgave. 1. oplag. 2021.

Hjemmesider:

[Baggrundshistorie | www.kb.dk](http://www.kb.dk)

[LGBT+ Danmark](#)[Queer - LGBT+ Danmark](#)

[Hans Christian Andersen, 1805-1875 – Danmarkshistorien | Lex](#)

[Den tragiske, men glemte, historie om en litteraturpioner og homomartyr](#)

[https://danmarkshistorien.lex.dk/Homoseksualitetsbegreb et_i_Danmark](https://danmarkshistorien.lex.dk/Homoseksualitetsbegreb_et_i_Danmark)

https://lex.dk/LGBT%2B-aktivisme_i_Danmark

<https://lgbt.dk/ordbog/lesbisk/>

Kristian Zahrtmann: Ambrogio. 1883.

Bertha Wegmann: En ung pige i skoven (Toni Möller). 1892.

VÆRD AT VIDE

Den Hirschsprungske Samling

Adresse: Stockholmsgade 20, 2100 København

Ved ankomst:

Læreren melder sin ankomst ved hovedindgangen. I går samlet mod gavldøren. En vært vil lukke jer ind. I mødes med omviseren i garderoben.

Læg venligst eventuelle tasker i de store skabe til højre i garderoben.

I kommer ind her

Tak fordi I kører god stil!

Vi glæder os til at se jer!

ORDENSREGLER

Vi ønsker, at alle får en så god oplevelse som muligt, og derfor er det vigtigt, at følgende ordensregler overholdes:

- ♥ Vær stille og vær opmærksom på hvad omviseren siger.
- ♥ Vis respekt for museets andre gæster. Tal/råb ikke højt, løb ikke i udstillingen og giv plads så museets gæster kan komme forbi.
- ♥ Pas på værkerne - I skal gennem nogle små rum fyldt med kunst, og det er vigtigt, at man ikke kommer til at puffe/læne sig op ad malerier og udstillede møbler, da dette udløser en alarm.
- ♥ Ingen mad og drikke i udstillingen.
- ♥ Tag gerne fotos af værkerne, bare ikke med blitz.
- ♥ Hav telefoner på lydløs/flytilstand.